

1. LEKCE: PŘÍPRAVNÉ PRÁCE

Co se v této lekci naučíte

- Charakterizovat si text před začátkem psaní – ujasnit si odpovědi na deset základních otázek.
- Vybrat pro text vždy ten nejvhodnější funkční styl, připomenout si jeho hlavní znaky a pak v tomto stylu text vytvořit.
- Použít v některých textech i několik funkčních stylů. Ne však jen na základě náhlého nápadu či nálady, nýbrž odůvodněně, jedině pak je to pro text přínosné.

Možná znáte pořekadlo „Štěstí přeje připraveným“. A třeba jste si i vy už někdy vyzkoušeli, že tato lidová moudrost funguje. Platí v nejrůznějších životních situacích, a platí samozřejmě i při psaní. Místo tohoto pořekadla můžeme použít také malé znázornění: Než se člověk vydá na nějakou cestu, obvykle nejdříve promyslí trasu a pouvažuje o všech možných detailech, které s cestou souvisejí. Podobně jedná i zodpovědný a cílevědomý autor – než se pustí do tvorby, také pěkně uvažuje a plánuje.

Čím je dobré začít

Čím je tedy dobré začít? Úklidem ve vlastní hlavě neboli tím, že si ujasníte, co a jak vlastně budete tvořit. Nestačí mít v nitru jen pocit, dojem, zážitky, emoce, změt nápadů, vtípků, vzpomínek a zkušeností. To všechno je nezbytné, ale je třeba to ještě převést do konkrétních slov. Pokud mám dosáhnout svého cíle – tedy hluboké spokojenosti své i čtenářovy –, musím si nejprve odpovědět na tyto otázky: Jaký konkrétní literární útvar budu vytvářet? Co o tomto útvaru vím – znám jeho specifika a výhody? Ví, které jazykové prostředky, jež chci používat, se k němu hodí? Co moje cílová skupina – jací jsou to čtenáři? Co od díla očekávají? Dokážu jim tato očekávání splnit a tuším, jak se přizpůsobím jejich vkusu a potřebám? Ví, jaký budu s ohledem na tento typ čtenářů volit styl? Co slova? Která mám použít, a kterým se raději vyhnout? A především: Jaká je hlavní myšlenka, kterou chci čtenáři sdělit (a která mu má po přečtení díla zůstat v mysli)?

Tato poslední otázka je pro někoho možná překvapivá, ale přesto je důležitá a je dobré se nad ní zamyslet. Jestliže má být autor se svým dílem spokojen, je třeba, aby čtenáři pochopili jeho poselství. Autor, který „minul cíl“, může být totiž nakonec dost nešťastný.

Když si zmíněné otázky položíte, snažte se na ně najít konkrétní odpověď. V knihovnách a na internetu je vám k dispozici hodně informací, rad, specializovaných profesních skupin i diskusních fór. Můžete se tam i poptat. Pokud ani tak nebudete schopni odpověď najít, prozatím si otázku poznamenejte. Možná na ni dostanete odpověď v této knížce. Pokud ne, podnikněte další „kolečko“ hledání – třeba s využitím tipů z naší publikace.

V rámci přípravných úvah je důležité zamyslet se také nad stylem – v jakém duchu se vaše literární dílo ponese, v jakém stylu ho vytvoříte.

Co že to ten *STYL* (celým názvem funkční styl) vlastně je?

Existují různé definice funkčního stylu. Všechny shodně udávají, že je to jeden ze slohotvorných činitelů, který určuje ráz vytvářeného jazykového projevu, a že je dán tím, jaký účel (funkci) má vytvářený jazykový projev plnit.

Neboli: Stejně jako pro různé životní situace volíme různé oblečení a úpravu zevnějšku, tak také pro různé jazykové projevy (mluvené i psané) volíme různou „jazykovou úpravu“. Pro každý funkční styl je tedy charakteristická určitá forma, která odpovídá účelu textu.

Je to naprosto logické – tutéž skutečnost budeme jiným způsobem vyprávět doma rodině, jiným způsobem o ní budeme informovat úřady, a ještě jinak ji vylíčíme, když se pro nás stane třeba námětem pro sepsání napínavé knihy.

Bude to tedy třikrát totéž, a přece půjde o tři rozdílné texty.

Ačkoli budeme vždy zcela pravdivě líčit tutéž událost, použijeme v každé naznačené situaci trochu jiná slova a slovní spojení i jinou větnou stavbu. Zapojíme také (když ne skutečně, pak alespoň zdánlivě, navenek) pokaždé jinou míru emocí.